

Skupinka
hrubosrstých
chrtů na
výstavě

Skotský jelení pes

Už samo jeho jméno svědčí o tom, že skotský jelení pes (Deerhound, Scottish Deerhound) pochází ze severu největšího z Britských ostrovů. Také Mezinárodní kynologická federace (FCI) uznává Skotsko za zemi původu plemene

Ovšem tak jednoduché to není. Bezprostřední předkové skotského jeleního psa totiž podle všeho pocházejí z Irska.

Původ a vývoj

Za relativně přímé předky moderního skotského jeleního psa bývají pokládáni psi keltského kmene Scotiů, který žil koncem 4. stol. n. l. ještě v Irsku, ale krátce potom, v 5. stol., přesídlil spolu s dalšími keltskými kmeny do dnešního Skotska, které je právě po něm pojmenováno. Římský konzul Quintus Aurelius Symmachus zaslal r. 391 n. l., v době, kdy se

římská nadvláda nad dnešní Anglií, tehdejší Loegrii, chýlila ke konci, svému bratru Flaviovi, pobývajícimu zde služebně, dopis, kterým mu mimo jiné děkoval za zasluku sedmi „skotských psů“ (scotici canes), určených pro souboje s jinými zvířaty v římských arénách.

Konzulův dopis bývá obvykle považován za nejstarší písemný doklad existence irského vlkodava, ale psi, o kterých se zmiňuje, mohli být stejně dobře předky skotského jeleního psa. Ve skutečnosti totiž v té době žádná plemena v dnešním slova smyslu neexistovala. Keltové v Irsku i ve Velké Británii chovali kromě

jiných psů velké okcidentální chrty severského typu, nazývané latinsky vertragus, tj. „rychlonožý“. Byli to potomci chrtů ze Středomoří, kteří se s Kelti dostali na sever a rozšířili se v západní Evropě a na Britské ostrovy. Představovali v podstatě jednotnou, zároveň však velmi proměnlivou a adaptabilní populaci psů, z níž v rozličných oblastech vznikaly procesem reprodukční izolace různé lokální variety, odlišné v určitých znacích od jiných podobných místních variet i od výchozí populace. Na Britských ostrovech se tak vyvinuli z keltských chrtů přímí předkové irského vlkodava, skotského

jeleního psa, grejhaunda a vipeta. Okcidentální chrti severského typu byli dokonale přizpůsobeni podmínkám chladného podnebního pásma. Jejich srst byla ve srovnání s chrty z teplých oblastí hustá, delší a tvrdší, často vysloveně hrubá, ušní boltece, odvozené od bolteců vztyčených, byly dozadu složené. Hrubé osrstění chránilo psa, zejména za studeného a deštivého počasí, mnohem lépe před prochladnutím než krátká srst. Ušní boltece jsou u chrtů z teplých mediteránních oblastí vztyčené, zvětšují celkovou plochu těla a fungují jako jeden z významných regulátorů tělesné teploty, podobně jako například u saharské lišky - fenka berberského. Ve studeném zeměpisném pásmu by však byly příčinou značných tepelných ztrát, a proto z nich v rámci adaptace vznikly ušní boltece vzad složené. Významně se tak zmenšila jejich plocha i tepelné ztráty.

V severních oblastech Evropy nebyly původně nejprůhodnější podmínky pro lov s chrty. Rozkládaly se tu rozsáhlé lesní komplexy, v nichž se velká zvířata, divoká prasata, jeleni, losi a další, lovila za pomoci krátkosrstých dogovitých psů nížinného typu. Tito psi museli v členitém a obtížně schůdném terénu na poměrně krátkou vzdálenost kořist dostihnout a zákusem do citlivého místa na hlavě, do ušního boltece nebo mulce, udržet na místě až do příchodu lovců. Teprve později, když v důsledku mýcení a žďáření souvisle zalesněné plochy ustupovaly a objevila se menší či větší volná prostranství, která dovozovala pronásledované zvěři rychlejší útěk, vznikla potřeba silných, dostatečně ostrých, ale především velice rychlých psů, kteří sledovali kořist zrakem a byli schopni ji dostihnout, strhnout a zadávit.

Společný původ skotského jeleního psa a irského vlkodava je patrný i z toho, že po dlouhou dobu nebyla tato dvě plemena důsledně rozlišována. Tak je tomu například v proslulém díle *A General History of Quadrupeds* T. Bewicka z roku 1790. Z něj čerpal mnohem později při psaní svého *Života zvířat* i známý A. E. Brehm, který název *Wolfshund* (vlčí pes, vlkodav) uvádí jako synonymum názvu *Schottischen Hochland-Windhund* (chrt ze skotské Vysočiny), který tehdy náležel skotskému jelenímu psu. Týž T. Bewick a z něho čerpající A. E. Brehm, ale i další starší autoři však věděli, že někteří představitelé tohoto plemene jsou krátkosrstí a jiní hrubosrstí.

Skotský jelení pes a irský vlkodav měli společné předky, jimiž byli potomci keltských chrtů, nejspíše *scoticus canes* římského konzula Symmacha. Snad proto nebyl ještě v 18. stol. pokládán „vlkodav“, nesporný předek dnešního irského vlkodava, za plemeno irské, ale skotské. Pravda je, že z vývojového hlediska je skotský jelení pes formou nesporně původnější, bližší keltskému chrtovi, z něho přímo vzniklou, kdežto irský vlkodav je formou odvozenou, produktem křížení keltských chrtů s krátkosrstými dogovitými psy nížinného typu.

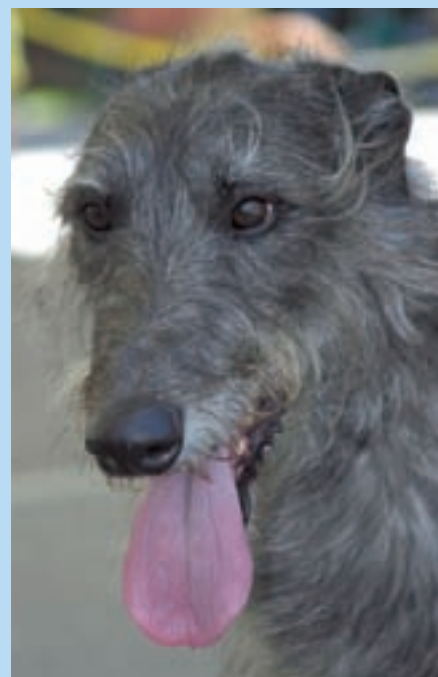
Z hlediska genetiky šlo při takových kříženích často o spojování hrubosrstých keltských chrtů s krátkosrstými dogovitými psy podobnými zhruba dnešní *bordeauxské* nebo *dánské doze*. Protože hrubá srst úplně převládá (dominuje) nad srstí krátkou, muselo být potomstvo z takových spojení hrubosrsté. Když se však začali spolu pářit příslušníci této první generace potomstva, docházelo v jejich potomstvu zákonitě k tzv. štěpení v druhu srsti, což znamená, že někteří jedinci měli srst hrubou a jiní krátkou, protože ve vlohové výbavě obou hrubosrstých rodičů byla „skryta“ ustupující (recesivní) vloha neboli alela (alela je konkrétní podoba vlohy) pro krátkou srst. Proto se mezi předky irského vlkodava běžně vyskytovali také jedinci krátkosrstí a je dokonce možné, že takoví byli i mezi předky skotského jeleního psa.

Poněkud zvláštní a překvapivé je, že mezi plemena postižená poměrně velmi často akutním, život pacienta bezprostředně ohrožujícím onemocněním zvaným torze žaludku, patří vedle statných dogovitých psů s většinou jen málo vtaženým nebo téměř nevtaženým břichem a prostornou dutinou břišní také skotský jelení pes, podle stavby těla typický chrt s vtaženým břichem a mnohem méně prostornou břišní dutinou. Ve Velké Británii a v USA, kde je populace skotských jeleních psů přece jen početnější než v jiných zemích, je uvedené onemocnění dokonce nejčastější příčinou jejich předčasné smrti. Protože torze žaludku patří jednoznačně mezi onemocnění podmíněná dědičně, nelze

vyložit, že dispozice k němu je u skotského jeleního psa dědičtím po dávných předcích, v jejichž žilách mohlo kolovat něco krve dogovitých psů.

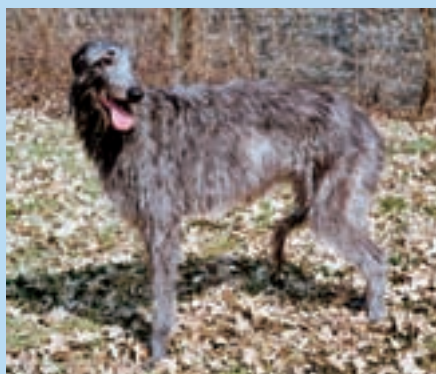
Vznik kulturního plemene

S ohledem na původ irského vlkodava nepřekvapuje, že skotský jelení pes je stavbou těla bližší grejhaundovi než tomuto svému nejbližšímu příbuznému. Grejhaund je stejně jako skotský jelení pes nejen stavbou těla, ale i povahovým založením typický chrt, irský vlkodav pro-

zrazuje jak znaky tělesné stavby, tak povahou a chováním, že v jeho žilách koluje krev dogovitých psů.

V roce 1576 uvedl Johannes Caius ve svém díle *Of Englishe Dogges*, že na Britských ostrovech se vyskytuje několik velikostně odlišných rázů hrubosrstých chrtů. V 16. století však museli na ostrovech žít také různě velcí krátkosrstí chrti, předkové dnešního grejhaunda a vipeta, ale také irského vlkodava a skotského jeleního psa. Kdy přesně se jednotlivé svébytné formy odlišily, nelze přesně určit. U skotského jeleního psa se uvažuje již o 9. stol., a to s odvoláním na reliéf ze Skotska znázorňující štvani na jelena. Technika, kterou je reliéf zhotoven, však není natolik precizní a jemná, aby bylo možno jednoznačně říci, zda jde skutečně o skotské jelení psy. Zvláštností skotské společnosti bylo její rozčlenění do klanů. Pouze jejich vůdcům a nejbližším příbuzným bylo vyhrazeno právo pořádat štvani na vysokou. Prostí příslušníci klanů tuto zvěř lovit nesměli a neměli ani právo vlastnit chrty používané k jejímu lovu. Proto nebyl skotský jelení pes nikdy

vysloveně hojný. Přispívalo k tomu i to, že oproti jiným chrtům lovil obvykle nikoli ve smečce, ale ve dvojicích nebo jednotlivě. Dvojice těchto psů dokázala uštvat a strhnout jelena o kohoutkové výšce kolem 120 cm a tělesné hmotnosti 135 kg. Proto nebylo tudíž nutno chov plemene rozšiřovat, stačilo, když odchovy pokrývaly přirozený úbytek. To se mu však stalo málem osudným.

Ještě v 16. stol. se štvance na jeleny těšily mezi skotskou nobilitou nesmírně oblíbené, ale už o dvě století později se psi k nim užívání ocitli na pokraji vymření. Způsobily to dvě okolnosti. Zaprvé nastal postupný, zprvu pomalý, nicméně nezadržitelný rozklad skotských klanů, což

mělo za následek mizení staré skotské šlechty, takže lovy neměl kdo pořádat. Zadruhé se začaly objevovat novější způsoby lovu, při nichž skotští jelení psi nenacházeli uplatnění. Móda parforsních honů s velkými smečkami honičů, která do Skotska dorazila z Anglie, vedla na začátku 19. stol. téměř k jeho zániku.

Za této situace sir A. McNeill, skotský právník, se svým bratrem lordem Colonsayem shromáždil větší počet příslušníků plemene a v letech 1820 až 1840 se snažil zabránit jeho vymření. Oživoval zájem o ně jako o národní plemeno zejména mezi skotskými vlastenci a celebrity. Tak se stal majitelem a velkým propagátorem záchrany skotského jeleního

psa spisovatel sir Walter Scott. Ne vždy však bylo jeho snažení jednoznačným přínosem. Požádal například W. Scropa, aby do svého díla o lovu jelení zvěře zařadil zmínku o skotském jelením psu, ten však napsal, snad bez zlého úmyslu, že toto plemeno je známo pod jmény „irský vlkodav, irský grejhaund, skotský grejhaund apod.“, což vyvolalo pochybnosti a otázku, zda má skotský jelení pes vůbec právo na svébytnost. Naštěstí r. 1845 uvedl W. Youatt věc na pravou míru, když doložil, že skotský jelení pes je stále omylem zaměňován s jinými hrubosrstými chrti z Britských ostrovů. Záchrana plemene byla obtížná a neobešla se v určité fázi, pro naprostý nedostatek vhodných chovných jedinců, bez křížení s irským vlkodavem. Plemeno se ale regenerovat podařilo.

První výstava psů, na níž byla vypsána samostatná „třída“ pro skotské jelení psy, se konala r. 1860 v Birminghamu. Zvítězil na ní plk. Inge se psem Valiantem a fenou Brimstone. V USA byli skotští jelení psi předvedeni poprvé na vůbec první Westminsterské výstavě psů r. 1877. Poměrně rychle si za mořem získali oblibu určitého okruhu lovců - uplatňovali se při štvanicích na vlky a kojoty (štvance na jelenu tu v té době byly již zakázané). Na evropské pevnině se plemeno představilo poprvé na rovněž první německé výstavě čistokrevných psů, která se konala v Hamburku r. 1863. V té době však ještě nebyl zpracován ani standard plemene, k tomu došlo až r. 1892.

Komentář ke standardu

Skotskému jelenímu psu náleží standard FCI č. 164 z r. 1998, který ho charakterizuje jako chrtu podobného hrubosrstému grejhaundovi větší velikosti a silnější kostry. Jednoznačně z něj vyplývá, že skotský jelení pes je svým zjevem typický chrt a nepodobá se svému nejbližšímu příbuznému irskému vlkodavovi, který vypadá spíše jako hrubosrstý dogovitý pes. Stavba těla skotského jeleního psa je obrazem jedinečné kombinace síly, rychlosti a vytrvalosti, je velmi elegantní a líbivá. Celkový vzhled výrazně podtrhává jeho hrdé a důstojné chování. Povahově je mírný, klidný, přátelský, poslušný, učenlivý, snaživý, vyrovnaný a poddajný, může být opatrný, trochu uzavřený, nikdy však nesmí být vysloveně nedůvěřivý, plachý, ostýchavý nebo dokonce agresivní. Celkově z něho vyzařuje důstojný klid. Minimální kohoutková výška u psů má činit 76 cm, u fen 71 cm. Tělesná hmotnost se pohybuje u psů kolem 45,5 kg, u fen kolem 36,5 kg. Hlava má být dlouhá, s mozkovnou svr-

chu spíš plochou než klenutou a s velmi slabě naznačenými nadočnicovými oblouky. Je nejširší mezi ušními boltci a směrem k očnicím se mírně zužuje. Srst na mozkovně je středně dlouhá a měkčí než jinde na těle. Stop podle standardu úplně chybí, ve skutečnosti je sotva naznačený. Čenichová partie se má od spojnice vnitřních očních koutků směrem k nosu výrazně zužovat. Nosní hřbet tvoří tzv. klabonos. Nos musí být černý, tmavě zbarvené srsti (tzv. masec) na čenichové partii se dává přednost zejména u jinak světle zbarvených psů. Pysky musejí těsně přiléhat. Na čenichové partii tvoří měkčí hedvábná srst bohatý knír a menší bradku. Čelisti musejí být silné, s perfektním, pravidelným a úplným nůžkovým skusem. Oči mají mít tmavou barvu, od sytých hnědých po oříškově hnědou. Světle zbarvené oči jsou nežádoucí. Mají být spíše okrouhlé, v klidu mírného, při vzrušení či rozčilení pronikavého výrazu. Okraje očních víček musejí být černě zbarvené. Ušní boltce mají být vysoko nasazené a v klidu dozadu složené, čím menší, tím lépe. Při vzrušení se zvedají jejich ohyby nad temeno hlavy, někdy jsou polovztyčené. Velké těžké zavěšené ušní boltce ploše přiléhající k hlavě jsou krajně nežádoucí stejně jako ušní boltce vztyčené. Jsou pokryté na pohmat krátkou měkkou lesklou srstí připomínající myši „kožíšek“. Příliš husté a dlouhé osrstění ušních boltců se pokládá za vadu. Srst na nich má být skoro černě nebo tmavě zbarvená.

Krk je velmi typickou součástí těla skotského jeleního psa. Musí být velmi silný, náležitě dlouhý, pokrytý srstí tvořící „hřívu“. Ta způsobuje, že vypadá kratší, než skutečně je. Na délce hodně záleží, protože podtrhuje typický chrtovitý vzhled, který skotského jeleního psa výrazně odlišuje od irského vlkodava. Příliš dlouhý krk však není ani nutný, ani žádoucí, protože se od skotského jeleního psa - na rozdíl od grejhaunda - nežádalo, aby při štvanci nesl hlavu nízko (nepoužíval se nikdy na zajíce, ale pouze na vysokou). Při pohledu shora je krk zhruba stejně široký jako hlava. Šíje má být v horní části, poblíž týlní partie lebky, výrazně klenutá. Na hrdle nesmí být žádná volná kůže ani náznak laloku. Musí být velmi suché, takže pod kůží je snadno hmatná mírně vystupující průdušnice. Trup a celková stavba těla připomíná většího grejhaunda se silnější kostrou. Rovná horní linie těla je zcela nežádoucí, neboť takové uspořádání páteře není vhodné pro rychlý běh do kopce. Bedra musejí být přiměřeně klenutá, směrem dozadu se

svažují k nasazení ocasu. Vystupující hrboly kyčelních kostí mají být dosti daleko od sebe. Zádě je svažité, široká a silná. Hrudník má být hlubší než širší, nesmí však být příliš úzký nebo dokonce plochý. Ocas se požaduje dlouhý, u kořene má být silný, směrem ke špičce se zužuje a musí dosahovat téměř k podkladu. V postoji je rovně zavěšený nebo zahnutý, v pohybu zahnutý, výše nesený, nikdy však nad horní linii těla. Je bohatě osrstěný, na horní straně je srst hustá, drátovitá, na spodní má být delší. Prodlužující se „trásnění“ směrem ke konci spodní strany ocasu nevdává.

Hrudní končetiny musejí mít správně uložené lopatky, jejichž vrcholy nesmějí být příliš daleko od sebe. Nadměrně osvalené, vyboulené plece jsou nežádoucí stejně jako strmé lopatky. Volné části hrudních končetin jsou rovné, při pohledu z boku široké, při pohledu zepředu štíhlé, úzké. Znamená to, že jejich kosti mají na pomyslném příčném řezu oválný tvar. Lokty nemají být ani vybočené, ani vbočené. Pánevní končetiny jsou v partii od kyčlí k hlezňům velmi dlouhé. Při pohledu ze strany jsou široké. Jejich kosti jsou na pomyslném příčném řezu oválné. Kolena musejí být náležitě zaúhlená. Tlapky mají být kompaktní, prsty kloubnaté, správně postavené, tj. ani vybočené, ani vbočené, drápy silné. Pohyb musí být lehký, hbitý, vydatný a má směřovat přímo vpřed.

Osrstění by mělo být rozčuchané, nesmí však být příliš bohaté, huňaté. Vlnatá srst je zcela nepřijatelná. Přednost se dává osrstění, které sestává z tvrdších a měkčích pesíků a je delší, hrubé. Má být husté, přiléhavé, s odstávajícími konci pesíků, které jsou na pohmat hrubé a tuhé, nepoddajné. Srst na trupu, krku a pánevních končetinách je hrubá a drátovitá, asi 7 až 10 cm dlouhá. Na hlavě, hrudi a břicho je výrazně měkčí. Na zadních stranách hrudních i pánevních končetin tvoří delší řídké „trásnění“, které nesmí být nikdy tak bohaté jako u dlouhosrstého skotského ovčáka - kolie. Zbarvení má být modrošedé, tmavě až světle šedé nebo žíhané. Zejména u žlutého, pískově nebo plavě červeného zbarvení by měla být v obličejí černá maska, pročernalé nebo skoro černé ušní boltce a černě zbarvené konce pesíků na končetinách a na ocasu. Neveliké bílé znaky zepředu na hrudi, na tlapkách a velmi malé na konci ocasu jsou přípustné, ale čím méně jich je, tím lépe, neboť zbarvení skotského jeleního psa musí být jednotné. Lysina na hlavě je nepřijatelná stejně jako bílý „límeček“.

Ivan Stuchlý